

Népbiztosítási kísérletek hazánkban.

Írta: *dr. Gärtner Henrik.*

A rokkantsági és aggkori biztosítás elsőrendű szociálpolitikai feladatát a magyar állam mindeddig nem vette programmba. A privát iniciativa azonban már 20 évvel ezelőtt nekivágott e hatalmas problémának, m. p. bámulatos merészséggel és látszólag rendkívüli sikerrel. Megteremtette ugyanis a *Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjegyletét*, mely megalakulása évében mindössze 692 tagra vitte fel, de 1912 végén már *165.000 taggal*, az egész országra kiterjedő sűrű fiókhálózattal, *9,931.000, korona vagyonnal* dicsekedhetett, rokkantsegélyezésre pedig *tíz év alatt 2,388.566* koronát, ebből *1,912-ben 752.000* koronát fizetett ki. Az utóbbi években állandóan 20–25.000 taggal szaporodik évenként. Valóban impozáns számok!

Még káprázatóbb az eredmény, ha tekintjük, hogy mily csekély járulék ellenében, mily fényes szolgáltatmányokat nyújt az egyesület, és milyen liberális feltételek mellett.

Az egyesület alapszabályai szerint *tagul* *korkülönbség nélkül minden 14 éves életkort betöltött férfit vagy nőt vesz fel, akinek rendes keresetforrásul szolgáló foglalkozása van és heti 20, 24, illetve 30 fillér tagsági díjért tíz évi várast idő leteltével beálló munkaképtelenség esetében rokkantségséget, 40 évi tagságnalcm. tekintet nélkül a tag munkaképességére, nyugdíjai fizet a következő táblázat szerint:*

Rokkantségités hetenkint:

	I. oszt. (20 fill.)	II. oszt. (24 fill.)	III. oszt. (30 fill.)
10 évi tagság után	K 8.40	9.80	11.90
15 „ „ „	„ 9.—	10.50	12.75
20 „ „ „	„ 9.60	11.20	13.30
30 „ „ „	„ 10.80	12.60	15.30
35 „ „ „	„ 11.40	13.30	16.15
nyugdíj:			
40 évi tagság után	„ 12.—	14.—	17.—

Aki tehát heti 30 fillért, évi 15 korona 60 fillért, tíz év alatt mindössze 156 koronát fizet be, ha ez idő leteltével munkaképtelenné válik, évi 618 korona 80 fillér segítséget kap, ami *egy év alatt négyszerese annak, amit 10 év alatt befizetett.*

Ezek a szolgáltatmányok annál meglepőbbek, inerte sehol a világon csak megközelítőleg ilyen kedvező arányt a biztosítási járulék (díj) és rokkant-, ill. agkori járadék közt nem találunk. Elég összehasonlítani pl. a németbirodalmi és az osztrák nyugdíjtörvény megfelelő kategóriáival. A *Magy. Munk. R. és Ny. 11. osztályában a heti befizetés 24 fillér, 20 év alatt a befizetés 249 kor. 60 fillér;* ezért nyújt 20 év múlva 582 korona 40 fillér évi segítséget; az *osztrák* törvény szerint 24 fillér befizetés mellett 20 év múlva a rokkantjáradék: *évi 198 korona, a németbirodalmi törvény szerint 24 fillér heti befizetés mellett az évi járadék 199 korona 68 fillér.* Itt azonban számba veendő, hogy ezekben a járadékokban befoglaltatik az az 50 márká, mellyel a német és az a 90 korona, amellyel az *osztrák állam* minden egyes biztosított segítéséhez hozzájárul.

Ezek előtt a nagyszerű eredmények előtt önként felvetődik a kérdés: *hogyan miből képes az egyesület ilyen páratlan teljesítményekre?* Mihelyt azonban számíthatni kezdünk, szétfoszlik a nagyszerűség nimbusza és rögtön észrevenni, hogy az egészség duzzadó pírja csak külszín, mely egy nagyon beteg szervezetet takar. Kiderül ugyanis, hogy ezen intézmény a naiv dilettantizmus alkotása, mely minden statisztikai és matematikai alap nélkül épült és amely, bár kezdetől fogva leplezett deficittel működött, csak azért nem dőlt össze, mivel a tíz évi carentia-idő után, mely alatt az egyesületet semmiféle kötelezettség nem terhelte, az eddigi tíz évi segélyezési időszakban az új tagok belépése oly nagy arányokat öltött, hogy az új tagok tagdíjai bőszeges fedezetet nyújtottak a régiek évjáratai rokkantjainak nyújtandó segélyezésre. 1902-től 1912-ig a tagok száma 21.730-ról felszökött 165.000-re. De a taglétszám szaporodásának ezen progressziója természetesen előbb-utóbb meg kell, hogy szűnjön — sőt máris szűnőben van — és így ezzel, mint állandó tényezővel, számolni és ilyféle arányra alapítani a kalkulációt nem szabad. Annál kevésbé, mivel bármily rohamos a taglétszámának növekedése, a rokkantak számának növekedése még rohamosabb és ehhez képest a segélyezések mérve is. A fejlődésről áttekintést nyújt a következő táblázat, mely beszédesebb minden hosszas fejtegetésnél:

1903-ban amikor az egyesület megkezdte a segélyezést,

a taglétszám	rokkantak száma	emelkedés % -ban	a megfelelő tagainak % a	a segély-összeg emelked.
28,781	2 1/2		3 1/2	
1904 8% kal esőkken	42	75%	1894-i 4 1/2	430%
1905 17 „ emelkedett	59	40 „	1895-i 3 1/2	59%
1906 33 „ „	120	103 „	1896-i 4	69%
1907 34 „ „	241	100 „	1897-i 4	112%
1908 31 „ „	370	54 „	1898-i 5 1/2	72%
1909 30 „ „	552	49 „	1899-i 5 1/2	51%
1910 27 „ „	784	42 „	1900-i 6	40%
1911 17 „ „	1075	66 „	1901-i 6.9	50%
1912 16 „ „	1446	35 „	1902-i 6.6	52%

A tagok létszáma 1903 óta kb. meghúszszorozódott, a rokkantak száma ellenben meghatvanszorozódott; az 1895-i tagok száma 1902-ig tizenháromszorozódott, ezen évjárat segélyezése pedig meghúszonnégyszereződött.

De még világosabban látjuk a helyzetet, ha a segélyezések és vagyongyűjtés konkrét számadatait szemügyre vesszük. Az egyesület fennállása első 10 éve alatt (1893-1902), mikor az adminisztráció költségén kívül egyáltalán nem volt kiadása, 765.000 kor. vagyont gyűjtött. Ezen tíz évjárat rokkantjaira 1912-ben, azaz az első évben, melyben mind a tíz évjárat' igényjogosult lett, 753.000 korona segélyt költöttek. Tehát *egyetlen év segélyezése annyit emésztett fel, mint amennyi a tíz év alatt összegyűjtött egész egyesületi vagyon.* Az 1912 végéig kifizetett összes segély pedig, melyben csupán csak az 1902-ik évig belépett tagok részesedtek, 2,388.000 koronát tesznek, többet, mint amennyit az egyesület 14 év alatt, az 1902-ikinek kétszeresére felemelkedett taglétszám mellett, vagyonban szerezni képes volt (1906 végén ugyanis vagyona 2,370.000 korona volt). Minden évjárat rokkantsági jogosultságának kezdetekor már négy évre előre el van költve . . . nem a kamat és vagyonszaporulat, hanem maga az egész tőke, a jövődönék rezervája.

Ezen lehetetlen csodálkozni, sőt természetesnek kell találni, ha egybevetjük a tagok által fizetendő járulékokat a szolgáltatmányokkal. Elég a 3 fizetési osztály közül a harmadikat vizsgálni, melyhez a tagok túlnyomó többsége tartozik. Ebben az évi járulék 15 korona 60 fillér, tehát ezer tag egy évi befizetése 15.600 korona, tíz évi tőkebefizetés 156.000 korona. Minthogy az adminisztráció legalább is a kamatjövendőt fel-emészti, 1000 tag tíz év alatt legfeljebb 156.000 korona vagyont gyűjthet. A tizedik év leteltével megkezdődik a rokkantjáradékok folyósítása.

Ezzel az időponttal teljesen megszűnik a további vagyongyűjtés lehetősége, mert a rokkantjáradék összege mindjárt az első évben, 6.6% rokkantant számítva, ami nem sok, 66 tag számára, a 618 korona 80 fillér, = 40.840 korona 80 fillér, míg az ezerből fenmaradá 934 fizető tag befizetése, a 15 korona 60 fillér, mind-össze 13.570 korona 40 fillér; tehát a szükséglet háromszor akkora, mint a tagok befizetése. De még ez is csak theoretice van így: valósággal sokkal rosszabb a helyzet. Az egyület által publikált statisztika szerint ugyanis az 1895-1901-ig belépett 18.904 tag közül 1911 végéig 54.6% töröltetett vagy meghalt, 7% rokkanttá vált és csak 38.4% maradt meg fizetőnek. Eszerint a szükséglet 70 tag számára 43.316 korona, a befizetés ellenben 384 X 15.6 korona = 5990 korona 40 fillér, azaz: a szükséglet minimo calculo (mert csak a legalacsonyabb járadékokat számítottuk, holott magasabbak is vannak) *hét-szer akkora, mint a jövedelem.* Ha nem is rosszabbodnék ez az arány évről-évre (pedig elkerülhetetlenül rosszabbodik), akkor is csak

egy hetedrészig van reális fedezet a rokkantak segélyezésére, $\frac{6}{7}$ részeért pedig hozzá kell nyúlni – a gyűjtött vagyon hamaros összeolvadása után – az új tagok befizetéseihez.

Ilyen alapon építeni fel ilyféle intézményt csak a matematika elemeinek ismerete nélkül lehetett. Hogy ilyesmibe matematikusnak is kell hogy beleszólása, legyen, arról az egyesület 19 éven át egyáltalán nem akart tudomást venni és csak a 20-ik évben fordult szakemberhez, Goldzieher Károly tanárhoz. Az ő referátumát azonban, mely szerfelett tanulságos lenne, az egyesület közelfekvő okokból nem tette közzé, de hogy igyekezik azt figyelembe venni, kitűnik abból, hogy reformokat tűzött napirendre. Ezeket azzal indítja meg, hogy némely kategóriában korhatárt szab meg és – ez a legfontosabb – az illetéket mind a három osztályban heti tíz fillérrel emeli. Minthogy ez az emelés nem több mint 35-50%, a fedezet nélküli hiány azonban, mint előbb láttuk, 3-600%, ez a reform sem hozhatja a bajok orvoslását és csak úgy jöhet számba, ha első lépés, melyet fokozatosan mind mélyrehatóbb reformok követnek.

És itt lehetetlen elnyomni azt a megjegyzést, hogy ennek az egyesületnek az esete milyen szomorúan jellemzi közállapotainkat. Hogy laikus emberek a tudatlanság szárnyaló könnyelműségével matematika-mentesen nekivágnak egy ilyen hatalmas problémának és csak végszükségben fanyalodnak rá matematikus tanácsának igénybevételére, az némileg érthető. De hogy az állam felügyeleti jogát és törvényes ellenőrzési kötelességét oly könnyen veszi, hogy ily fajta, megengedjük, hogy jóhiszemű, de azért nem kevésbé káros, népbolondítást nemcsak tűr, hanem még asszisztál neki, az égbekiáltó botrány. Az állam, megelégedve azzal, hogy az egyesület alapszabályai a formai követelményeknek megfelelnek, jóváhagyta, mitseim törődve azoknak jóval fontosabb materialis tartalmával, ha az egyesület további sorsával sem törődött, annyira, hogy még arról is megfeledkezett, hogy törvény szerint őt évenként a matematikai mérleget be kellene kérnie és felülvizsgáltnia. Sőt mindezen súlyos mulasztás betetőzéséül a belügyminisztérium, midőn kívülről az egyesület ügyeinek megvizsgálására szorították, vizsgálata eredményéül *egészségesnek és életképesnek* nyilvánította ki az egyesületet mai szervezetében. Ha így még az arra hivatott hatóság sem látta meg azt, amit első sorban keresnie és látnia kellett volna, nem szabad csodálkozni azon, hogy más tényezők még felületesebbek, és hogy nálunk a jótékony és nemes szándék cégére alatt a legnagyobb kártevés is garázdálkodhatik. Miután a kormány 1907-től kezdve szubvencióval támogatja az egyesületet „közhasznú hivatásának erkölcsi elismeréséül és miután az 1907-iki nemzetközi balesetügyi és munkásjóléti kiállításon állami aranyéremmel tüntették ki: kit lephet meg, hogy számos megye, város, testület, előkelőség állandó segélyes és hathatós propagandával támogatja? Legutóbb igen neves és közzgazdaságilag iskolázott képviselők is pártolták az egyesületet, anélkül, hogy fáradságot vettek volna maguknak, behatolni ezen egyesület szervezetének ismeretébe, hogy meglátták volna, mennyire karrikatúrája ez egy nemes eszmének. S éppen az, amire az egyesület hivalkodva támaszkodik: kifogástalan működése a segélyezés terén, csak súlyosbítja a bajt. Mert minél több és minél nagyobb segélyeket folyósít, annál inkább kompromittálja azt a szép eszmét, melyet szolgáltni hivatott lett volna: népünket a takarékoság és kölcsönösség elveivel a saját jövődjéről való gondoskodásra szoktatni, nevelni. Az általa

nyújtott lehetetlen szolgáltatmányok lutri-nyeremény jellegükkel meggyökereztetik a népben azt a tévhiedelmet, hogy néhány fillér befektetéssel valóban lehetséges magának gondtalan megélhetést a rokkantság és aggkor napjaira biztosítani. Az 1912-iki jelentés adataiból találokra, kiragadva egy példát, ott találjuk Gasparik József gázfejlesztőt, aki tíz évi befizetés után megrokkánván, egészben *156 korona befizetés fejében eddig nyolc év alatt 5914 korona 30 fillér segélyt húzott*. Ilyen példák tömegesen akadnak: az 1907-ik évi rokkantállomány 241 volt. Ezen 241 ember közül 1912 végén még 153 húzott járadékot és köztük *90 egyén eddig is 3500 koronánál magasabb összegeket* (egész 6000 koronáig) vett fel. Ilyeneket látva, az egyszerű emberekben szükségszerűképp ébredni és megszilárdulni kell annak a gondolatnak, hogy szükségtelen takarékoskodni, hisz heti potom 30, sőt 20 fillért ilyen mesésen lehet jövőjét biztosítani. Ha másért nem, már ezért is végtelenül kárhözatosnak kell ennek az egyesületnek eddigi működését ítélni és a lutrival és totalizatóriái egy sorba helyezni.

Hogy ne ezzel a bántó akkorddal végezzük ismeretűsünket, az egyesületnek ügyesen szerkesztett jelentéseiből, melyek sok érdekes adatot tartalmaznak, ideiktatunk két tanulságos összeállítást, mely általánosabb érdeklődésre számot tarthat.

Rokkantak száma.

A foglalkozási ágazat szerint	1912. végén	Az 1791 rokkant-hoz viszonyítva %ban
Vas- és fémipari munkások	312	17.42
Faipari munkások	81	4.52
Bőripari munkások	36	2.01
Könyvnyomdai munkások	74	4.13
Más ipari szakmunkások	93	5.19
Géppel és kazánal foglalkozó munkások	66	3.68
Gyári segédmunkások és ipari napszámások	106	5.92
Bányász és bányaal alkalmazottak	98	5.47
Különféle foglalkozásuak	115	6.43
Önálló iparosok és vállalkozók	174	9.72
Köz- és magántisztviselők	22	1.23
Hivatal-, iskola-, postaszolgák	20	1.12
Vasuti alkalmazottak	173	9.66
Hajózási alkalmazottak	61	3.41
Gazdasági alkalmazottak	35	1.95
Ipari munkásnők	101	5.64
Önálló foglalkozásu nők	14	0.78
Szakácsnő, gazdasszony, cseléd stb.	50	2.79
Különféle foglalkozásu nők	28	1.56
Földmiv. napszámások	5	0.28
Saját háztartást végző nők	127	7.09
Összesen	1791	100.00%

Kimutatás arról, hogy az 1791 rokkant hány évi tagság után vette igénybe a rokkantsegélyt.

Tagsági évek	száma	férfi	nő	együtt	az 1791 rokkant-hoz viszonyítva %ban
10	évi tagság után	686	198	884	49.36
11		267	48	315	17.59
12		186	38	224	12.51
13		122	21	143	7.98
14		84	8	92	5.14
15		69	6	75	4.19
16		30	5	35	1.95
17		9	1	10	0.55
18		8	—	8	0.45
19		5	—	5	0.24
		1466	325	1791	100.00%